

മുൻ ഭാഗമാ
സുന്ദരം

വ്യാജമാ

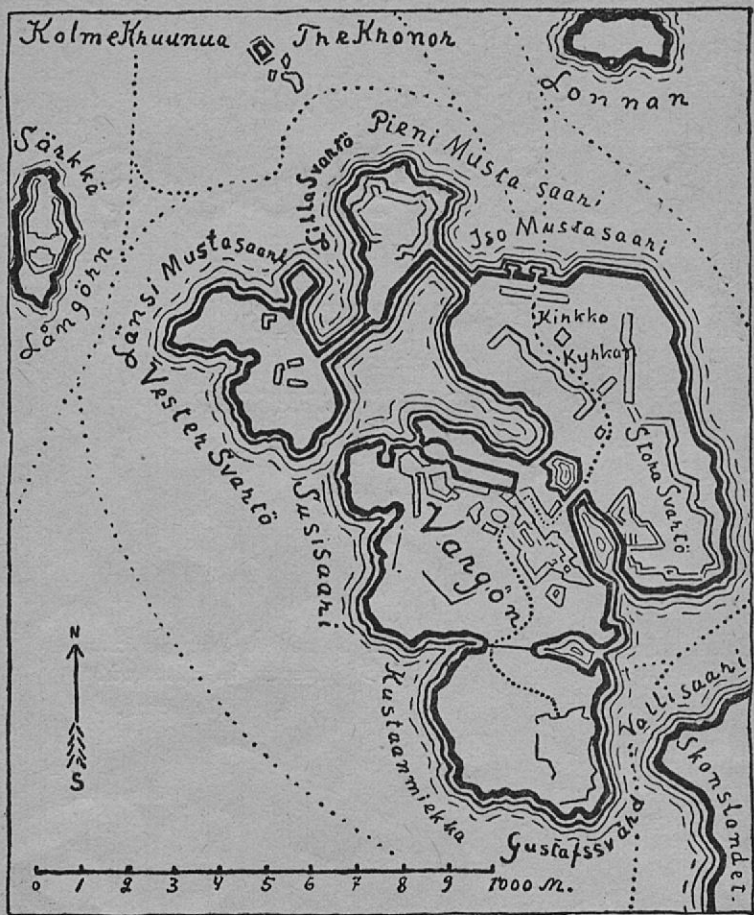
utgivet af

സാമന്തമുൻ ഭാഗമാ

Med 2 kartor

„Har du sett ön i havets famn
Med Ehrnsöärds fästen på?“
Runeberg.

സാമന്തമുൻ ഭാഗമാ
സുന്ദരം

KolmeKhuunua

TheKonor

Lonnar

Söakka

Pieni Saari

Pieni Musta Saari

Iso Musta Saari

Längöarna

Sanzi Mustasaari

Kinkko

Kyhkä

Stora Svartö

Vestert Svartö

Pieni Saari

Vargön

Vallisaari

Skonständer

Kustaaarmiekkä

Gustafssvarta

0 1 2 3 4 5 6 7 8 9 1000 m.

1928-25

Det gamla Sveaborg

Vägvisare

utgiven av

Samfundet Ehrensvärd

Med 2 kartor

Helsingfors 1923

Turistföreningen i Finland förlag

Helsingfors 1923

Frenckellska Tryckeri Aktiebolaget

Det gamla Sveaborg

är uppfört på 7 holmar, vilka, räknat från nordväst till sydost, äro Långörn, Väster Svartö, Lilla Svartö, Stora Svartö, Vargö, Gustafssvärd och Skanslandet.

Friluftsmuseet omfattar de mest sevärda holmarna Vargön och Gustafssvärd ävensom Långörn.

Fästningens huvudbrygga, vid vilken ångbåten lägger till, befinner sig på Stora Svartö, i dagligt tal kallad Kyrkön. Denna är i väster medelst broar förenad med Lilla Svartö och Väster Svartö. Närmare Helsingfors ligger, ensam för sig, Långörn, vars murar och bastioner tyckas resa sig direkte upp ur havet. En av de låga klipporna invid farleden är överbyggd med murar och går under namnet Tre kronor.

Långörn, som för närvarande är utarrenderad åt ett segelsällskap, består av bastionerna v. Törne och Piper samt den till stor del raserade kaponiären Gerdes.

Väster Svartö försvarades fordom av bastionerna Gyllenborg och Tessin, vilka av ryssarna till största delen överbyggdes med sandvallar. Från svensk tid finnas kvar 3 kasärnbyggnader och ett stort bageri, i vars närhet, ursprungligen på ett grund invid stranden, ligger kaponiären Löven, nu överbyggd med en sandvall.

Lilla Svartö upptages av bastionerna Stiernroos, Lövehjelm, Strömberg och Scheffer, den sistnämnda delvis raserad. Byggnaderna innanför bastionerna förskriva sig till stor del från svensk tid.

Stora Svartö eller *Kyrkön*: Invid ångbåtsbryggan befinner sig en rysk kasärn på den plats, där fästningens repslagarbana

låg, flankerad i väster av den numera raserade kaponiären n:o 2 och i öster av kaponiären n:o 1, mot vars murar det nuvarande officerskasinot är uppfört.

Kasinot är tillgängligt även för turister.

Stora Svartö skyddas av en räckta utmed stränderna uppförda bastioner, vilka, räknat medsols, bära namnen Bjelcke, Horn, Ribbing, Åkerhielm, Aminoff, Tandefelt, Sprengtporten och Sparre. De två sistnämnda, som ligga på den sydvästra stranden, bilda hornverket Hessenstein.

Från ångbåtsbryggan leder vägen genom kasärnvalvet förbi kyrkan, som lämnas till vänster, och det långa Kronverket Ehrensvärd, uppfört av granit.

Kyrkan uppfördes på 1830-talet och ombyggdes år 1923 enligt ritningar av arkitekten Einar Sjöström i en stil, harmoniserande med den Ehrensvärdska. Kanonerna och kättingarna, som bilda staketet kring kyrkan, härstamma från svenska tiden, kanonerna från 1780-talet. Kättingarna användes till att spärra sunden för fientliga fartyg. Fästningens gamla evangelisk-lutherska kyrka nedrevs av ryssarna år 1825.

Kronverket Ehrensvärd, som i norr och söder flankeras av tegelbyggnader, inrymmer bostadslokaler, verkstäder, stall och den nuvarande högvakten, som gränsar till en portal av gotländsk sandsten, krönt av det svenska riksvapnet. Den nedersta av de tre kronorna borthöggs på befallning av generalguvernören Bobrikoff; en åtgärd, vilken såttillvida misslyckades som kronan ännu framträder i silhuett mot sköldens refflade och slipade yta. Vid stranden bakom kronverket låg skeppsvarvet, där Chapman i tiden byggde sina fartyg.

Noaks ark benämndes redan på 1700-talet det fyra våningar höga huset mitt emot kronverkets södra flygelbyggnad. Exercisplatsen bakom kyrkan och »Noaks ark» begränsas i öster av det långa Bjelckeska huset, vars södra del emellertid är tillbyggd av ryssarna. Denna del inrymmer bl. a. I Kustartilleriregementets officersklubb, vars matsal är tillgänglig för turister under den kalla årstiden, då kasinot hålles stängt.

Vargön och Stora Svartö äro förenade medelst en bro. Denna når man genom att passera »Noaks ark» och kronverkets

flygelbyggnad och därpå vid telefoncentralen vika av till höger. Från bron, på vilken tobaksrökning är förbjuden, synes det tidigare nämnda hornverket Hesseinstein på Stora Svartö. Bortom sundet skymtar Skanslandet längst i sydost.

Vargön och Gustafssvärd.

Å den bifogade kartan över Vargön och Gustafssvärd angiva de tjocka svarta linjerna byggnader och fästningsverk, som ännu finnas kvar från svenska tiden, de tunna svarta strecken platserna för nedrivna svenska byggnader. Den svarta strandlinjen utmärker vattengränsen på 1790-talet, den gröna den nuvarande stranden. De med grönt punkterade ytorna beteckna de på 1860- och 70-talen uppförda sandvallarna och batterierna. Vägarna ävensom bron äro tecknade med parallella gröna linjer. Svarta streck angiva svenska broar, vilka voro svängbara för att låta fartyg passera. Ryska byggnader och skjul äro angivna med gröna linjer.

Vid beträdandet av Vargön har man rakt framför sig en liten park, kallad Ehrensvärds trädgård (karta n:o 1). Parken begränsas i söder av kaponiär Blomcreutz (2). Ovanom kaponiären står en tegelbyggnad: bastion Palmstierna (3). Vid stranden, till vänster om bron och utgående från kaponiären, ligger bastion Fabian Wrede (4) och söder om denna bastion Dygd (5). Till höger om vägen ligger en tegelbyggnad: Adlerfelts kasärn (6). Den av ryssarna nedrivna bastionen Adlerfelt utgick från kaponiären Blomcreutz (2) och löpte i flere vinklar till östra ändan av kasärnen (6). Mellan denna och en senare tillkommen fabriksbyggnad (7) låg en av ryssarna bortsprängd port med inskriptionen:

Ut an Thunberg hade icke
Ehrensvärd bygt denna Dam.

Med dammen avses Daniel af Thunbergs mästerverk torrdockan eller »Galere-Dockan» (8), som i norr skyddades av de numera till största delen raserade bastionerna Stjernstedt (9), Bruce, (10), Taube (11) och Cedercreutz (12). — Området, där de sistnämnda bastionerna legat, får icke beträdas av allmänheten.

Ehrensvärds gravmonument befinner sig på stora borggården å Vargön, dit vägen leder förbi trädgården (1) och genom ett portvalv i bastion v. Fersen (13). Monumentet (14) är efter utkast av Gustaf III utfört av Sverges störste bildhuggare *Johan Tobias Sergel* (1740—1814) och det enda offentliga monument av denne, som finnes i Finland.

Augustin Ehrensvärds stoft vilar under monumentet i ett i klippan grundmurat valv, vars slutsten av finländsk marmor under högtidliga ceremonier och salut från fästningens kanoner den 5 juli 1783 egenhändigt inmurades av Gustaf III. I inskriptionen säges, att konungen upprest monumentet 1788 för

A t
i Fältherrens och Medborgarens spår
lifva
Snillen at kunna, Hjärtan at vilja gagna
Fäderneslandet.

Gamla Kommendantshuset eller *Generalshuset* (15) är sammanbyggt med bastion v. Fersen (13). Här bodde Ehrensvärd och de följande kommendanterna, bland vilka greve *Johan Sparre* och den av *Runeberg* med »evig ära» höljde *C. N. af Klercker* samt general *Nils Mannerskants* förtjäna att ihågkommas. Den del av byggnaden, som ännu står kvar, innehöll gästväningen och har bl. a. bebotts av *Adolf Fredrik* och *Gustaf III*. Nu inrymmer den Samfundet Ehrensvärds samlingslokal och rum för museets administration.

Borggården ägde ursprungligen en vacker arkitektonisk gestaltning. Kommendantshuset sträckte sig utmed hela dess bredd (16) och var i söder sammanbyggt med bastion *Ekeblad* (18), medan flygelbyggnader (17) nådde fram till bastion *Palmstierna* (3). Men under det bombardemang av en fransk-engelsk eskader, som fästningen utsattes för under *Krinkriget* år 1855, förstördes bl. a. kommendantshuset (16) (17) ävensom hela bastionen *Ekeblad* (18). På den sistnämndas plats står nu ett blåmålat ryskt hus i två våningar. Invid detta ligger ett ljusgult hus (19), där fästningens stab var inrymd under svenska tiden. Denna byggnad hade en pendant (20), som inrymde högvakten.

Galärdoockan, som synes från den lilla parken på den forna högvaktens plats (20), skyddas på denna sida av bastion *H ö p k e n* (21), *tenaille v. Fersen* (22) samt bastionerna *H j ä r n e* (23) och *H a m i l t o n* (24).

Från sistnämnda bastion utgår i sydlig riktning en långsträckt byggnad: kasärnen *H a m i l t o n* (25). Mellan denna och den raserade bastion *Ekeblad* ligger bastion *S e t h* (26), som mellan sig och bastion *H j ä r n e* (23) innesluter en borggård.

Exercisfältet vid bastion *S e t h* (26) begränsas i söder av bastionerna *P o l h e i m* (29) och *H å r l e m a n* (30) samt en rysk kasärn.

Gustafssvärd har att uppvisa fästningsverkens största sevärdheter. Vägen leder dit från punkterna (16) och (18) mellan bastionerna *Hårleman* (30) och *Ähra* (31), vilka tidigare varit förenade genom en tvärs över vägen löpande mur.

I *Greve Pipers park* (32) leder en väg förbi en damm till en kulle med utsikt över havet. Den ryska träbyggnaden på kullen utgjorde romersk-katolskt kapell (33). Kring dammen nedanför klippan spann den ryska fantasien sagor från »vikingatiden». Det berättades sålunda, att »kungen på Sveaborg» låg i fejd med »kungen i Reval». »Prinsen» från Reval kunde därför ej få Sveaborgskungens underbart sköna »prinsessa» och en natt »medan fullmånen lyste och havet suckade» dränkte sig de unga i dammen.

Kullen i parken pryddes på 1700-talet av ett tempel i stil med de små templen i Versailles.

Nere vid stranden lågo fästningsverken *K a s i m i r W r e d e* (35), vilka ryssarna sprängde i luften.

Dygd, Ähra och Godt Samvete kallas två bastioner och en ravelin norrom *Greve Pipers park*. Bastion *Ä h r a* (31) ligger invid en rysk tegelbyggnad i två våningar. Bakom denna befinner sig ravelinen *G o d t S a m v e t e* (34) och längst i norr bastion *D y g d* (5), som också synes från bron mellan *Vargön* och *Stora Svartö*. — Namnen *Dygd, Ähra och Godt Samvete* gav *Ehrensvärd* fästningsverken då mösspartiet beskyllde honom för att ha begått oegentligheter, vilka genom verkställd undersökning dock befunnos uppdiktade.

Sundet (36) mellan *Vargön* och *Gustafssvärd* är numera igenfyllt. På *Gustafssvärd*s sydvästra strand uppförde rys-

sarna på 1860- och -70-talen batterier på sandvallar (37). Till vänster om vägen ligger en svensk krutkällare (38), överbyggd med en sandvall.

Besökaren uppmanas att taga kurs mot fästningsflaggan och

Carpelans kasärn (39), över vars port står att läsa följande av Ehrensvärd författade inskription:

Björneborgs
och
Tavastehus Regementers
Styrka Flit och Enighet har Up-
rest sitt Fädernesland denna Säc-
kerhet och sin Flit detta Ehreminne.

I den lilla parken till vänster finnes följande inskription å kasärnvägen:

Denne Sten Reses
Mine Stallbröder
Till ewärdigt Minne hvilkas
Wett Flit och Enighet hulpit
mig skynda denne Byggnad
August Ehrensvärd

Stenarna med de nämnda inskriptionerna kallas, den förra soldatstenen, den senare officersstenen.

Besökaren uppmanas, för att få en överblick av Gustafsvärds fästningsverk, bestiga trappan vänster om kasärnporten. På bastion *Carpelan* (40) är fästningsflaggan rest på en plåtå, kringgårdad av ett staket. Området inom staketet får icke beträdas av allmänheten.

Från bastion *Carpelan* leder en träbro över en i klippan insprängd löpgrav till bastion *Lantingshausen* (42). Här bör besökaren vika av till vänster och bestiga bastionens bröstmur. Nedanom synas *Kungsporten* och bortom sundet *Skanslandet* samt i norr, på *Vargön* och *Stora Svartö*, en räcka fästningsverk, vilkas kanoner voro riktade mot *Gustafssvärdssundet*. Räknat från väster till öster ligger

ravelinen Godt Samvete och bastionerna Dygd, Sparre, Sprengtporten, Tandefelt, Aminoff och Åkerhielm.

Fortsätter man utmed bastion Lantingshausens bröstmur, kommer man till bastion Zander (44) och ser under sig de med sandvallar övertäckta kaponiärerna Delvig (45) och Boije (46) samt »Contre Garden» Hoppe (47). Ensam för sig, väster om bastion Zander, står kaponiären Coijett (48), också den överbyggd med en sandvall.

Från bastion Zander leda trappor och en i berget insprängd väg till löpgraven under fästningsflaggan. Lämnar man flaggstängen bakom sig och inträder genom portvalvet i bastion Zander, befinner man sig framför den vitrappade ingången till kaponiär Delvig (45). Fortsätter man över borggården (49), når man fram till

Kungsporten. Trappan utanför porten hade ursprungligen två avsatser, av vilka den nedersta bortsprängdes år 1915, då sundet fördjupades. Sedan år 1750 har stranden höjt sig med ungefär 70 cm.

I muren vänster om porten är inhuggen följande inskrift:

H ä r h a r
K O N U N G
F R E D R I K
l å t i t l ä g g a
d e n f ö r s t a s t e n e n å r 1 7 4 8.

Inskriptionen fortsättes på portens högra sida:

o c h
K O N U N G
G U S T A F
h a r l a g t
d e n s i s t a s t e n å r . . .

Årtalet saknas, ty den sista stenen blev aldrig lagd.

Till vänster och höger om porten finnas följande av Ehrensvärd författade inskriptioner:

SUEABORG
som rörer
hafvet på den ena sidan
och stranden på den andra
gier
DEN KLOKE
HERRAVÄLDET
öfver
både haf och land.

Ifrån Ödemarker
äro
desse VARGSKIÄRSHOLMAR
ombytte
till ett
SUEABORG.
EFTERVÄRD
stå här på egen botn
och lita icke
på främmande hielp.

Från en av de kasematter, som begränsa borggården (49) i öster, leder en underjordisk gång till strandverken (51). Gången, som under regnväder är mycket blöt, har en utgångs-port (52). Till höger om denna är i muren infälld en minnes-tavla, på vilken läses:

Lif och Borgo Comer
af Nylands Regimente
till Foth
hafva med en Otrolig Flit
Bygt detta Gallerie Åhr 1752.

Från en annan kasematt vid borggården (49) leder en gång till Kyhlenbeks utanverk (50), som också kan nås längs en kanonväg i närheten av kaponiär Delvig (45) eller genom ett valv i kaponiär Boije (46). I Kyhlenbeks av slipade stenar uppförda mur finnes en minnestavla med följande av Ehrensvärd författade inskription:

Kyhlenbeks Utanwärk

Kyhlenbek till Heder, som med en oförtruten Hand i de värsta tider hielpte mig Resa första Sten på Sweaborg; han dör under Arbete och Försynen unnar mig Resa honom ett tacksamt Minne.

Sweaborg d: 25 October 1753.

A. E.

Återfärden anträdes lämpligast genom valvet i kaponiären Boije (46) och genom en gång under fästningsflaggan på bastion Carpelan (40).

Historiskt.

Inloppet till Helsingfors befästes redan under Gustaf Vasas regeringstid på 1550-talet, samtidigt med stadens grundläggning. Dessa fästningsverk eller skansar lågo dels på Träskön, det nuvarande Skanslandet, dels på Vargskär, som nu kallas Gustafssvärd. I medlet av 1600-talet blevo de övergivna antagligen såsom ålderdomliga och förfallna. Härefter anlades batterier på Skatudden och på berget i Kronohagen.

Sedan emellertid Finlands gamla förmur, Viborg, i Nystadsfreden år 1721 överlätits till Ryssland, blev man betänkt på att med nya fästningsanläggningar förstärka landets försvar. Redan år 1722 uttalade amiralitetskommissionen, att Helsingfors vore »en förmur för finska och stockholmska skären», vadan största delen av galäreskadern borde hit förläggas. Tanken att göra Helsingfors till en betydande flottstation och även till förrådsplats för hären i stället för Tavastehus, som mindre väl ansågs lämpa sig för ändamålet, upptogs med iver av befälhavaren i Finland, general Stackelberg. I samma riktning arbetade hans efterträdare, general Armfelt, och den år 1737 till högsta befälhavare förordnade fortifikationsdirektören, general Axel Löwen.

Förslaget mottogs på riksdagarna i allmänhet ganska välvilligt, men bristen på penningar gjorde, att man inskränkte sig till att antaga ett förslag till befästande av gränstäderna Fredrikshamn och Villmanstrand samt att förstärka Nyslott. De erforderliga befästningsarbetena påbörjades också, men penningebristen hindrade fortskridandet.

Efter freden i Åbo upptogo tvenne finländska män vid 1743 års riksdag befästningsfrågan, nämligen borgmästaren

i Helsingfors H. J. Forstén och rådmannen i Fredrikshamn J. J. Tesche, vilka kraftigt och värtaligt påyrkade anläggning av befästningar vid Helsingfors både åt land- och sjösidan samt överflyttning hit av den svenska galärflottan. Planen gillades av sekreta utskottet, men intet beslut kom till stånd vid denna riksdag, utan först vid den påföljande åren 1746—1747, då Ehrensvärd ingrep och det spända förhållande, som inträtt till Ryssland, även medverkade till frågans lösning.

Den plan rörande landets försvar, som omfattade de nya fästningsbyggnaderna, grundade sig på förutsättningen, att ett vinterfälttåg i Finland vore lika omöjligt som överhuvudtaget ett krig i de inre, fattiga och glest befolkade landsdelarna. Följaktligen gällde det att vid ett fientligt anfall söka uppehålla fienden så länge som möjligt, att vinna tid, till dess förstärkningar från Sverge hunne anlända. Då dessa förstärkningar måste komma sjöledes, var det nödvändigt att med flottan bevara herraväldet på sjön.

Helsingfors var en liten stad med icke fullt 900 invånare, då Ehrensvärd år 1748 anlände dit för att befästa holmarna söderom Kronbergsfjärden. Hans arbetsstyrka, som till största delen bestod av indelta arméns soldater, varierade från 6,000 till 12,000 man, och det årliga anslaget, som huvudsakligast togs ur franska subsidiemedel, från 4 till 8 tunnor guld.

År 1750 erhöll fästningen på Ehrensvärds förslag namnet Sveaborg.

Emellertid blevo Ehrensvärds planer aldrig fullföljda, i det att några befästningsverk mot landsidan icke uppfördes, en omständighet som delvis bidrog till fästningens förrädiska och ömkliga övergivande år 1808.

Från och med den 12 maj 1918 svajar det fria Finlands flagga över fästningen.

Augustin Ehrensvärd

föddes på Fullerö, Sverige, den 25 september 1710. Hans far var karolinen Johan Jacob Schaeffer, född i Åbo 1666, adlad 1717, då han, såsom tecken på att han fört sitt svärd med ära, erhöll namnet Ehrensvärd. Modern var Anna Margareta Mannerheim.

Redan hos den förste med namnet Ehrensvärd spåras den begåvning och dådkraft, det bildningsintresse och konstnärsgry, som känneteckna sonen AUGUSTIN och sonsonen CARL AUGUST. Dessa tre män gjorde sig även kända för sällspord rättrådighet och en ovanlig oegennyttia. Bl. a. har det framhållits, att de dogo fattiga, oaktat de under livstiden disponerat över miljoner av kronans medel; JOHAN JACOB såsom artillerichef under Karl XII, AUGUSTIN såsom fästningsbyggare och sjöförsvarets skapare under Fredrik I och Adolf Fredrik, CARL AUGUST såsom generalamiral under Gustaf III.

Augustin uppväxte på Carlstens fästning, där hans far efter fredsslutet var kommandant. Redan tidigt fästes uppmärksamheten vid gossens ovanliga begåvning. Sedan han vid 16 års ålder inträtt vid artilleriet och befordrats till »överfyrverkare», sändes han av konungen till Uppsala för att studera matematik. Mekanik inhämtade han sedermera hos den snillrika konstruktören Christopher Polhem och undervisades i artillerivetenskapen av general Carl Cronstedt, som år 1735 föreslog, att Ehrensvärd måtte erhålla stipendium för att förkovra sig utrikes. Stipendiet beviljades på statskommissionens tillstyrkan och efter avresan erhöi han ytterligare tvenne stipendier på förslag av krigskollegiet. Resan ställdes till Danmark, Tyskland, Frankrike, Holland och England. Vid hemkomsten år 1738 avgav han till krigskollegiet tvenne berättelser, den ena om artilleri-, den andra om gevärsfaktorier, stycke- och krutbruk m. m. Då följande år en skola för artilleriofficerare inrättades, utnämndes Ehrensvärd till dess »kapten mathematicus och mechanicus». Samtidigt blev han ledamot av Svenska Vetenskapsakademien och påföljande år, 1740, dess sekreterare.

Vid 1741-års riksdag demonstrerade Ehrensvärd för sekreta utskottet en av honom uppfunnen mörsare och utgav en mycket uppmärksamrad avhandling, kallad »Om anledning att skjuta och kasta bomber». Ännu mera uppmärksamrad blev år 1745 hans »vackra invention» att sätta en fästning i dubbelt försvarsstånd. Sagda år åtföljde han Fredrik II:s armé under det andra schlesiska kriget och följande år intog han plats på riddarhuset, där han genom sina framstående egenskaper blev en av hattpartiets mest betrodde män.

Sedan Ehrensvärd under en resa sommaren 1747 med några andra officerare på ort och ställe studerat Finlands försvarsfråga, fastställde konungen den 9 november hans befästningsplaner, varefter han, befordrad till överstelöjtnant, fick i uppdrag att med mycket vidsträckt myndighet leda fästningsarbetena.

År 1749 befordrades han till överste, varvid riksrådet Höpken yttrade, att det svenska artilleriet i följd av Ehrensvärds genialitet var det bästa i världen.

Augustin Ehrensvärds idéer voro nya och djärva, till sin natur var han tilltagsen och självrådig. Den snabbhet, med vilken han förvärvade inflytande och rykte, väckte mycken avund. Men trots intriger och förtal fortgick arbetet på Sveaborg till år 1766, då det lyckades Ehrensvärds avundsmän att avlägsna honom från ledningen. Hans planer vågade man likväl icke kullkasta och då hans ovänner icke kunde prestera saklig kritik eller leda i bevis sina beskyllningar, erhöll han upprättelse vid 1769-års riksdag. Samma år blev han serafimeriddare, år 1760 hade han befordrats till general och år 1764 jämte sina bröder Carl och Fredrik upphöjts i friherrligt stånd. År 1771 blev han greve och följande år fältmarskalk, då han erhöll tjänstledighet på grund av sin försvagade hälsa, som lidit av den blesstyr i bröstet han erhöll såsom överbefälhavare under pommerska kriget år 1760.

Den 4 oktober 1772 slöts hans verksamma liv på Saaris militieboställe i Virmo socken nära Åbo.

Gift år 1739 med Catharina Elisabeth Adlerheim, efterlämnade han en son, generalamiralen, den snillrike Carl August Ehrensvärd.

Augustin Ehrensvärds oegennyttan var ej inskränkt till att handhava miljoner, tillhöriga staten, och själv förbliva fattig. Flere prov föreligga på en synnerlig anspråkslöshet, då fråga var om ersättning för hans arbete. Med sträng redlighet förenade han ett stort ordningssinne. Hans arbetsamhet gränsade till det otroliga. Han stod på höjden av sin tids bildning och tröttnade aldrig att sysselsätta sig med vetenskapliga rön och uppfinningar. Därjämte ägde han rika konstnärliga anlag, skrev vers, tecknade och målade i olja.

År 1876 höll professor C. Fr. Waern i Svenska Vetenskapsakademien ett föredrag, som slutar med följande ord: »Näm-

nes i Sverge namnen på dem, som så tjänat sitt fosterland att de såsom föresyn för dygder minnas, då glömmas icke bland de främsta det av — Augustin Ehrensvärd.»

Efter den stora mannens död inhöggo finländska marin-officerare i en klippa invid Hangö orden:

»Finland kommer alltid att sakna Augustin Ehrensvärd.»

Fredrik Henrik af Chapman

föddes i Göteborg den 9 september 1721 och tillhörde en från Yorkshire i England härstammande familj. Fadern, Thomas Chapman, kom år 1715 till Stralsund och blev där av Karl XII antagen till kapten vid örlogsflottan. Sonen röjde mycket tidigt anlag för skeppsbyggeri. Redan vid 19 års ålder erhöll han förtroendet att på egen hand bygga en spanienfarare. Sedan han i flere år studerat vid de förnämsta varven i England, Frankrike och Holland och efter det Ehrensvärd vid riksdagen genomfört sin plan att för Sveaborg anskaffa en flotta, lämplig till den finländska skärgårdens försvar, antog han år 1760 Chapman till fästningens skeppsbyggmästare. Denne konstruerade nu nya, sedermera så berömda fartygs certer, vilka av Ehrensvärd erhöillo namn efter finländska landskap.

Sålunda voro *t u r u m a* (Turunmaa—Åboland) och *h e m m e n m a* (Hämeenmaa—Tavastland) skärgårdsfregatter. En av typen *turuma* var »*T u r u m a L o d b r o k*», vars längd över stäv utgjorde 126 fot, bredd 31 fot och djupgåendet 11 fot. Den hade polacker-tackling, men kunde även framdrivas med 19 par åror, med fyra man vid varje åra. Besättningsstyrkan var 260 man. Bestyckningen utgjordes av 11 st. 12-pundiga och 2 st. 18-pundiga kanoner på batteriet samt 2 st. 12-pundiga kanoner och 28 st. 3-pundiga nickhakar på övre däck. — *H e m m e n m a*-typen hade fregatt-tackling samt en något mindre bestyckning och besättningsstyrka. Bland fartyg av denna typ voro »Eric Segersäll», »Birger Jarl» och »Styrbjörn» särskilt omtalade.

Senare byggde Chapman typerna *p o j a m a* (Pohjanmaa—Österbotten) och *u d e n m a* (Uudenmaa—Nyland) samt mörsarbarkasser, kanonslupar och kanonjollar likaså av ny konstruktion.

Alla dessa farkoster voro av en dittills okänd fullkomning i byggnadssättet, som det övriga Europa snart skyndade att tillägna sig.

År 1764 författade Chapman en avhandling om »Sättet att föra krig i finska skärgården, med beskrifning på de fartyg, som därtill borde nyttjas». Världsberömd blev han genom sitt år 1775 utgivna arbete »Architectura navalis mercatoria».

Segern vid Svensksund vanns av Chapmans fartyg.

Han adlades år 1772, blev varvsamiral i Karlskrona år 1783 och avled år 1808.

På 200-årsdagen av hans födelsedag, den 9 september 1921, avtäcktes hans staty i Göteborg, medan hans minne samtidigt med militära högtidligheter hedrades i England och Finland.

Daniel af Thunberg

föddes av bondeföräldrar år 1712 i Dals socken, Ångermanland. Han studerade till präst, men drogs allmer över till mekaniken och fick år 1745 anställning vid Polhems laboratorium mechanicum, där han gjorde Ehrensvärds bekantskap och antogs av denne år 1747 till byggmästare vid fästningsbygget. Sedermera var han huvudsakligen sysselsatt med de stora dockanläggningarna på Sveaborg och gjorde därvid flere betydelsefulla uppfinningar och sinnrika konstruktioner, vilka förskaffade honom anseende såsom tidens främsta vattenbyggare. Därjämte verkställde han strömrensningar och undersökte möjligheten att anlägga kanaler i flere län i Finland. Senare utförde han docksbyggnaderna i Karlskrona och uppgjorde planerna till Trollhätta och Göta kanaler.

År 1759 erhöll han direktörsfullmakt, utnämndes år 1773 till överdirektör och adlades år 1776. Thunberg avled i närheten av Karlskrona år 1788.

På grund av sin begåvning och redbara karaktär omfattades han med varm vänskap av Augustin Ehrensvärd, med vilken han intill det sista förde en intim korrespondens, som ännu är bevarad.

Kustaan miekka

Susisaari

Gustafssvärd

Vargön

